

Максим Віталійович Стріха народився 24 червня 1961 року в Києві. Закінчив радіофізичний факультет Київського університету ім. Т. Шевченка. З 1983 року працює в Інституті фізики напівпровідників НАН України, доктор фіз.-мат. наук, автор понад 80 праць із теорії напівпровідників, дійсний член Академії наук вищої школи України. Він відомий багатьом як активний громадський діяч, один із організаторів Товариства української мови імені Т. Шевченка, у 1990-х роках був депутатом Київської міськради і радником міністрів культури України *І. Дзюби* та *М. Яковини*. Від 1999 року — керівник наукових програм Інституту відкритої політики. На початку лютого 2008 р. призначений заступником Міністра освіти і науки України.

Якщо людина талановита, то вона талановита у всьому...

Максим Стріха — член Національної спілки письменників (1994), автор книги віршів “Сонети та октави” (1991), укладач бібліографічного покажчика “Данте й Україна” (2000), упорядник і перекладач книги “Здолавши півшляху життя земного... “Божественна комедія” Данте та її українське відлуння” (2001), упорядник та перекладач авторської антології англійської поезії “Улюблені англійські вірші та навколо них” (2003) та авторської антології американської поезії “Пісні Нового Світу” (2004), автор монографій “Данте й українська література: досвід рецепції на тлі” запізнілого націєтворення” (2003) і “Український художній переклад: між літературою та націєтворенням” (2006).

Переклав українською мовою поетичні та прозові твори *Данте, Вордсворта, Свінберна, Стівенсона, Ередія, Вітмена, Дікінсона, Кіплінга, Лоуренса, Еліота, Єйтса*, інших класичних та сучасних авторів.

У 2007 р. у видавництві “Факт” *Л. Фінкельштейна* побачила світ книга “*Хотінь безсенсовних отрута*”, де подано переклади українською мовою поезій 20 російських поетів “срібного віку” (упорядник — *М. Стріха*). Пропонуємо Вам вірші “російських поетів в одязі українського слова” від *М. Стріхи* та його роздуми щодо цієї антології.

Інокентій Анненський /1856–1909/ Петербург

*Жовта пара гнилої зими,
Жовтий сніг, поналиплий на плити...
Я не знаю, де ви, а де ми,
Але знаю, — в єдине ми злиті.*

*Чи нас вигадав царський указ?
Чи нас шведи втопити забули?
Та каміння й жахи тільки в нас,
А не світлі казки про минуле.*

*Нам каміння лишилось для прощ,
Буро-жовте Неви проминання,
Ще й німотні ті обшири площ,
Де на страту вели до світання.*

*А що сталося в нас на землі,
Чим піднісся орел двоголовий,*

*В лаврах темних гігант на скалі, —
Завтра все полетить, як полова.*

*Грізний вершник увів сокрушить, —
Та нема румаку добрих сідел;
Цар змії не здолав роздушить
І притиснута стала наш ідол.*

*Ні кремлів, ні чудес, ні святинь,
Ні усмішок, ні сліз, ні боріння...
Лиш каміння із мерзлих пустинь
І помилки страшне розуміння.*

*В травні навіть, — де й дівся вже сніг,
Біла ніч розкида свої пуга, —
Там не мріяння чар весняних,
Там бажань безсенсовних отрута.*

Іван Бунін /1870–1953/

Ввійшов я в опівнічний час.
У місячному сяйві спала
Вона, – й світився покривала
Додолу спущений атлас.
Т груди в сяйній голізні
Роздвоїла, на спину лігши, –
Т, від води у чаші тихше,
Життя стояло уві сні.

1898

Микола Гунілов /1886–1921/**Мої читачі**

Старий валанда в Адіс-Абебі,
Скоривши чимало племен,
Прислав мені чорного списоносця
З вітанням, складеним з моїх віршів.

Лейтенант, що водив канонерки
Під вогнем ворожих батарей,
Цілу ніч над південним морем
Читав мені напам'ять мої вірші.

Чоловік, який серед натопну
Застрелив Імператорського посла,
Підійшов потиснути мені руку,
Подякувати за мої вірші.

Чимало їх, дужих, злих та веселих,
Що вбивали слонів та людей,
Що вширали від спраги в пустелі
Й замерзали між полярної криги,
Вірних нашій планеті,
Дужий, веселій та злій,
Возять мої книжки при сідлі у торбі,
Читають їх у пальмовій оазі,
Забувають на кораблі, що йде на дно.

Я не ображаю їх неврастенією,
Не принижую душевною теплою,
Не набридаю значущими натяками
На вміст виїденого яйця.

Ща коли навколо свистять кулі,
Коли хвилі троцяють борти,
Я вчу їх, як не боятись,
Не боятись, і робити що треба.

Т коли жінка з прекрасним обличчям,
Єдино дорогим у всесвіті,
Скаже: я не люблю вас –
Я вчу їх, як посміхнутись,
Т піти, й не вертатися більше.

А коли прийде їм остання година,
Рівний, червоний туман застилатиме зір,
Я навчу їх відразу згадати
Все жорстоке, любе життя,
Всю рідну, химерну землю,
Т, ставши перед ликом Бога
З простими й мудрими словами,
Спокійно чекати суду Його.

Михайло Кузнін /1872-1936/
Мудрість

Я питаю мудреців усесвітніх:
"Нащо сонце гріє?"
"Нащо вітер віє?"
"Нащо люди народжуються?"
Відказали мудреці усесвітні:
– Сонце гріє на те,
Щоб досягав хліб для їжі
Т щоб люди від пошесті мерли.
– Вітер віє на те,
Щоб кораблі привести до далекої пристані
Т щоб засипати піском каравани.
– Люди народжуються на те,
Щоб розлучитися з милим життям
Т щоб від них родилися інші для смерті.
"Для чого ж боже все так створили?"
– Для того ж,
Для чого в тебе вклали охоту
Ставити марні питання.

Максиміліан Волошин /1878–1932/
З циклу "Париж"

В молочних сутінках окрила пелена
Ряхтіння золота, мов відблиски в опалах.
На моху повсть густу, на шовк листків опалих
Накрапує сльота осіння і нудна.

Плут далину алей торкає сивина,
Все пахне вільгістю і тлінням трав зів'ялих.
Ща ось в розриві хмар крайнеба зблиснув спалах,
Крізь вікна вечора синіє глибока нічна.

Від променя зорі саянула несласанна
Зелена гра вогнів на дні мулкім фронтана,
Всміхнулись кутики карнизів і колон,

Торить вікно сліпе, й лягли златаві блики
На бронзи чорноту й на мармурові лики,
Т темним полум'ям димує П'рїанон.

1909

Анна Ахматова /1889–1966/

Щобі коритись? Марши ти дарма!
Корюся я лише Господній волі.
Часкучили мені тремтіння й боли,
Муж – кат мені, а дім його – тюрма.

Ща бачиш! Я прийшла сюди сама;
Був грудень, і вітри стогнали в полі,
Т ясно так було в твоїй неволі,
А за віконцем чатувала тьма.

Щак б'ється птах вночі в прозоре скло,
Знеможений морозом і пургою,
Т кров плямить поранене крило.

Знайшла тепер я щастя сукоюю.
Прощай, мій тихий, вічно милий тил,
Що ти пустив мандрівницю в свій дім.

Серпень 1921

Переклад як реванш: російські поети "срібного віку" в одязі українського слова

Не сумніваюся: ці рядки промовляють для більшості сьогоденних в Україні суцільних читачів і в оригіналі. То чи потрібно взагалі *Перекладати* російську поезію по-українськи?

Таке запитання неодмінно виникне в деякого з читачів пропонованої антології російських поетів "срібного віку", яку склали роботи різних поколінь українських перекладачів: від *Івана Франка* й *Миколи Вороного* — через неокласиків, легендарних *Григорія Кочура* і *Миколу Лукаша* і вже майже "канонізованих" "шістдесятників" — аж до "вісімдесятників", які також якось непомітно встигли перейти зі становища літературної молоді до цілком респектабельного середнього покоління.

Але перш ніж намагатися відповісти на це запитання, поговоримо про інше — про часові рамки оригіналів. Хоч як це дивно, але загальнозживаний термін "срібний вік російської поезії" не знайшов вилучення в енциклопедичних словниках радянської доби. Тому йтимемо за одним із поширених сучасних інтернет-джерел (*members.tripod.com/poetry_pearls/Lectures/Lx3.htm*), яке стверджує: *російська поезія послідовно пережила п'ять епох*.

Спершу йшов "золотий вік" *Пушкіна—Лермонтова*, коли були канонізовані основні схеми й засоби віршування. Далі — "срібний вік" *Блока—Гумільова*, коли межі канонів було максимально розсунуто. А потім три доби йшли паралельно: "залізний вік" *Маяковського—Вознесенського* (руйнування всіх канонів); "бронзовий вік" *Пастернака—Бродського* (збереження класичної чистоти); "алмазний вік" *Галича—Висоцького* (розшукування дрібок поезії в мові народу).

Якщо вірити тому ж джерелу, зараз розпочинається "пластмасовий вік" російської поезії. Для нього характерне постмодерністське застосування виражальних засобів усіх інших епох, у перекладах — хитання від буквального й до вільного і навпаки, в оригінальних віршах — приховане і явне ритмічне й лексичне цитування, одночасно шанобливе й парадоксальне.

Цей "пластмасовий вік" начебто покликаний об'єднати два полюси російської культури — Петербург і Москву ("золота-срібна-бронзова" доба були петербурзькі, "залізна" й "алмазна" — московські).

Але "пластмасовий вік" нас наразі не обходитиме. Часові рамки цієї антології обмежені класичним "срібним віком", — коли російська поезія була, можливо, найвишуканішою. І коли вона вимагала від українських перекладачів найвищої майстерності. Що ж, чесно визнаймо: ці переклади справді не виконують ознайомлювальної функції — оригінали сьогодні доступні майже всім освіченим українцям. Але ж поезії не читають в ім'я голої інформації про сюжети: спробуйте перекласти зміст бунінського "Собаки" прозою — і весь чар зникне. А *добрий переклад є насамперед явищем своєї рідної культури*.

Колись укладач давньої "Антології російської поезії в українських перекладах" (1925) *Борис Якубський* орієнтував свою працю насамперед на читачів, які не мають змоги ознайомитися з оригіналами, — такі насправді існували серед відвідувачів тодішніх лікнепів. Інша річ — наскільки готові вони були сприймати пропоновані їм рафіновані вірші (*М. Могилянський* у сучасній рецензії на "Антологію" (Життя й революція, 1925, № 8) писав: "дуже сумнівно, щоб такі читачі цікавилися тією поезією і в українському перекладі. Думаємо, що й насамперед, і взагалі "антологією" зацікавиться читач більш-менш знайомий з російською поезією і в оригіналі").

Дмитро Павличко в найновішій авторській "малій антології російської поезії" "Ода вольності" (2004) звертається вже до тих, хто знає російську мову й поезію досконало. І таку настанову українського перекладача легко зрозуміти.

Адже нерідко чужомовні тексти діставали в інших літературах власне життя, й про їхнє "перекладне" походження забували. Пересічний росіянин, слухаючи сьогодні сумну мелодію "Вечірнього дзвону", ледве чи пам'ятає, що слова належать англійському поетові *Т. Муру* й були перекладені колись *Іваном Козловим*. Так само українець не завжди замислюється, що слова до романсу *Лисенка* "Коли розлучаються двоє" — вірш *Генріха Гейне*, перекладений *Максимом Славинським*.

Звісно, ніхто не стане заперечувати важливості ознайомлення з оригіналами. Але ж навіть читач, що вільно читає по-англійськи, широко порадіє появі нового талановитого перекладу з *Шекспіра*. Так само читач порадіє новим перекладам з російської, що дістали в українській

одязі нову самостійну художню вартість...

Втім, і в Росії поетів "срібного віку" аж до часів горбачовської перебудови друкували (за винятком *Брюсова* й *Блока*) не вельми охоче. *Ахматову* з *Волошиним* і *Мандельштамом* можна було дістати хіба що "по знайомству", а вірші розстріляного *Гумільова* взагалі перебували під напівзабороною. А коли почали відкривати так звані "білі плями", то питання видруку українських *Гумільова* й *Буніна* взагалі втратило актуальність — надто багато виявилось власних викреслених із життя авторів. І все ж сьогодні до поетів "срібного віку" повертаються і в нас. Надто вже помітне місце посіли вони в світовій літературі — й не можна говорити про справжню гуманітарну освіченість без знання їхніх творів.

До цієї антології ввійшли найкращі, на думку упорядника, переклади з двадцятьох поетів — від "предтечі" російського символізму *Володимира Соловйова* й до "пізнього акмеїста" *Георгія Іванова*, чий постаті більш-менш окреслюють часові межі "срібного віку" — зроблені різними українськими перекладачами. Упорядник прагнув дати саме досконалі українські переклади, здатні позмагатися з оригіналами вишуканістю українського вірша. Тому-то й російських поетів подано в цій антології не пропорційно їхній історико-літературній вазі (таку вагу неможливо й визначити скільки-небудь об'єктивно!), а мірою наявності добрих українських інтерпретацій.

Принадно упорядник висловлює найглибшу подяку *Ігореві Качуровському*, *Дмитрові Павличку*, *Вікторові Коптілову*, *Григорієві Зленку*, *Іванові Драчу*, *Романові Лубківському*, *Іванові Петровцю*, *Мойсееві Фішбейну*, *Світлані Жолоб*, *Станіславові Чернілевському*, *Василеві Герасим'юку*, *Ігореві Римаруку*, *Олександрові Гриценку*, *Євгенії Кононенко*, *Юрієві Андруховичу*, *Вікторові Небораку*, *Іванові Малковичу*, *Олені О'Лір*, *Ользі Башкировій*, які дали ласкаву згоду на включення їхніх текстів до цієї антології. Упорядник також складає данину шани світлій пам'яті *Григорія Кочура*, *Дмитра Паламарчука*, *Миколи Лукаша*, з якими йому пощастило спілкуватися, і які, напевно, так само підтримали б задум цієї книги.